

# Soustvarjava

## Intervju z Vesno Vozlič Košir in Matejem Vozlič

Pogovarjali sta se Irena Kirn in Špela Kuhar

*Vesna Vozlič Košir (1956) in Matej Vozlič (1957) sta leta 1980 diplomirala na Fakulteti za arhitekturo Univerze v Ljubljani. Vesna se je po diplomi zaposlila v arhitekturnem biroju v Krškem, Matej v Ljubljani. Potem sta skupaj odšla na triletno dodatno izobraževanje na Dunaj, v atelje Borisa Podrecca. Samostojno pot sta začela z vpisom v razvid samozaposlenih v kulturi na ministrstvu za kulturo. Prva leta sta svoje projekte vodila pod okriljem Trajne delovne skupnosti samostojnih arhitektov - DESSA, kasneje pa v organizacijski obliki Arhé d. o. o. Kasneje sta odprla biro Atelje Vozlič, Vesna Vozlič Košir, s. p., ki od leta 2021 deluje kot Atelje Vozlič, arhitektura, d. o. o. Sta člana DAL – Društva arhitektov Ljubljana, člana zavoda DESSA ter občasna člana natečajnih komisij in komisij za nagrajevanje del na področju arhitekture. Matej je tudi član odbora za zaščito Plečnikove dediščine in ZAPS – Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije; kot vabljeni predavatelj občasno sodeluje na arhitekturnih dogodkih in pri izobraževalnih vsebinah v okviru fakultete. Udeležujeta se samostojnih in skupinskih arhitekturnih razstav doma in po svetu. V strokovni literaturi so najpogosteje publicirani njuni projekti mestne ureditve v centru Ljubljane – nabrežja Ljubljani med Tromostovjem in Zoisovo z Ribjim, Dvornim, Jurčičevim in Novim trgom, Športna dvorana Svetje v Medvodah, Policijska postaja Moste v Ljubljani, Poslovna stavba Linde MPA, Opera bar, Vila ob Ižanski cesti, Center inovativnega podjetništva NLB ...*

*Sta prejemnika številnih domačih in mednarodnih arhitekturnih nagrad, med njimi nagrade Prešernovega sklada (2007), evropske nagrade za urbani prostor (2012; skupinsko) in Plečnikove nagrade (2018).*

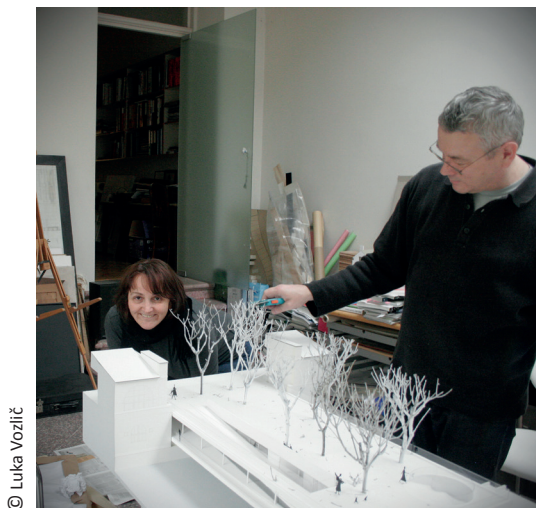
*Intervju z Vesno in Matejem je nastal prvi, pogovarjali smo se še pred pandemijo. Kasneje smo se sicer odločile, da pogovore osredotočimo samo na ženske, a Vesna in Matej sta izjema, njuna usklajenost, dopolnjevanje in soustvarjanje so redkost.*



© Luka Vozlič

**Vesna, ko sva se slišali po telefonu, je beseda nanesla na svobodo v arhitekturi. Rekli ste, da svobodo v arhitekturi najdeš, ker si jo vzameš; kajti prava svoboda je fantazija, ki ti je nihče ne more vzeti, če je v tebi strast. Kako sta vidva z Matejem začela svojo arhitekturno prakso in kako vidita vlogo ženske in moškega v arhitekturnem poklicu?**

**Vesna:** Ko sva se spoznala, se je Matej ukvarjal z alpinizmom in modelarstvom, poznal je literaturo, film, malo je govoril in veliko sanjal. Najbolj sta ga zanimala slikarstvo in arhitektura. Sama sem se vpisala na arhitekturo s skromno, tehnično izobrazbo. Vabil me je v Trst, Sieno, Videm, na Dunaj, v Benetke. Oboževala sva posedanje na trgih, polnih ljudi, galerije, muzeje, predvsem pa arhitekturo, z vsem, kar je predstavljala in obljubljala. To brezskrbno življenje, katerega del je bila nato še zmagala na najinem prvem natečaju, takoj po diplomi (za ureditev Petkovškovega nabrežja z Mesarskim mostom in Kolodvorsko ulico do železniške postaje, 1981), še danes doživljam kot romantičen začetek. Potem sva pristala na trdnih tleh. Ustrašila sva se lastnega neznanja, arhitektura naju je »dobila«. V formalnem smislu sva prakso začela kasneje, kot samozaposlena arhitektka. V svoji ženski vlogi uživam kot mama, prijateljica, žena. V poklicu pa imava vsak svoje fantazije. Mislim si, da nama zato v različnih vlogah poklica ni dolgčas.



© Luka Vozlič

**Matej:** Talent in občutljivost v našem poklicu nista dovolj, univerza pa ni izpolnila najinih pričakovanj. Po diplomi sva poskušala kaj videti v naših birojih, pa sva se naučila le nekaj o samoupravljanju in hierarhiji. V tistem času se je generacija arhitektov pred nama učila govoriti in pisati o arhitekturi in se spraševala o postmodernizmu. Spoznala sva prof. Borisa Podrecco, in ko je pripravljala prvo razstavo o Plečniku v Parizu, sva se znašla v njegovem ateljeju na Dunaju. Plečnika sem prej poznal samo iz Gostiševe knjige, ki sem jo našel v družinski knjižnici. Boris nas je učil gledati arhitekturo in nas navduševal s svojim širokim znanjem o grajeni arhitekturi in teoriji vseh obdobj. Skupaj smo hodili v glavnem na slikarske otvoritve. To je bil čas velikih razstav; nekatere postavitve so zaupali Borisu, delali smo res veliko natečajnih projektov, midva z Vesno tudi načrte za Tartinijev trg, za Platano in za DESSO. Mojrstrska šola nama je dvignila samozavest. Bili smo kot velika družina mladih arhitektov. Dve arhitektki sta prišli iz Nemčije, ena iz Kanade, ena iz Tokia. Trije so bili Dunajčani, eden Norvežan. Ko so luči v ateljeju ugasnile, so sledile diaprojekcije, dolge debate in večerja. Vsi po vrsti so mi ostali v spominu kot srčni, zagnani, posebni mladi arhitekti. Vrnila sva se, ko sva se počutila dovolj močna za lastno pot. Malo zaradi Vesnina domotožja, predvsem pa zato, ker sva želela, da bi najin Luka hodil v slovensko šolo. Takrat je v naši domovini vladala 10-odstotna dnevna inflacija. To so bile težke, celo strašljive okoliščine za začetek lastne arhitekturne prakse. Tako za arhitektke kot za arhitekta. A nama je bilo verjetno lažje, ker sva dva.

#### Ali so se vloge, ki sta jih prevzela v biroju, pokazale spontano? Kako?

**Vesna:** Igranje vlog in »predalčkanje« samega sebe mi nista blizu. Raje razmišljam o projektih, investitorjih, gradbiščih in drugih zanimivejših stvareh. Na primer o tem, kako bova z Matejem zleplila polomljeno maketo, se sprehodila med smrekami v gozdu, o nežno zalomljenih mestnih oseh ... Vseeno se na najino srečo v biroju še kar obnesem, vse, kar je pač treba opraviti, mi pomeni izziv, Mateju pa tudi! Od nekdaj pazim, da ima dovolj časa in miru. On ima drugačen ustvarjalni naboj in drugačno občutljivost kot jaz.

**Matej:** Kar zadeva delitev dela: jaz bi si upal biti precej bolj drzen, a je Vesna tista, ki me postavlja na realna tla – to se ne da, to se ne sme. Seveda smo trenutno vsi pod pritiskom normirane družbe in mnogih zakonov, tudi zato je medsebojna korekcija dobrodošla in nujna. Gre za dopolnjevanje mnenj in izpraševanje. Vloge v najinem biroju se med nama ves čas spreminjajo in prepletajo.

#### Kakšna je družbena vloga arhitekture? Ženske so se pogosto lotevale družbeno bolj občutljivih tem. So to res marginalne teme?

**Matej:** Sam se moraš naučiti, da ni pomembno, kakšna naloga pride. Z njo se začneš ukvarjati in začne te zanimati. Družbeno odgovorno je, da poskušaš vsako nalogo narediti najbolje, kot znaš. Usoda našega ateljeja je odvisna od natečajev. Veliko svojega dela sva dobila prek natečajev in se z njimi tudi uveljavljala. Bilo je nekaj situacij, ko bi se lahko obrnilo bistveno dru-

gače – to so te boleče druge nagrade na natečajih. To je del našega poklica, ki ga dela avanturističnega. Dobro je sodelovati na natečajih, saj takrat, ko poskušaš tekmovati z drugimi, delaš boljše, kot zmoreš. Dobra rešitev je bistvo natečaja, zato so tako pomembni. Projekti, ki jih naredimo, gradimo naše okolje. Arhitektura trajno ostaja okoli nas, ne da se ji pobegniti. Arhitekt lahko družbi pomaga z vztrajanjem pri čim boljši rešitvi in kakovosti, s spoštovanjem okolja, s poznavanjem materiala ... Pa tudi z zavedanjem, da se okolje spreminja in raste, se dopolnjuje ter ne more biti zabetonirano na eni točki. Dela arhitektov ne spremljam ločeno od dela arhitektov. Moram zato niso opazil, da bi se prav zato, ker so ženske, lotevale družbeno bolj občutljivih tem.

**Vesna:** Arhitekturo kot družbeno odgovorno dejavnost zavezuje veliko dokumentov. In teksti se še kar kopičijo. Moti me, da se v naše polje delovanja včasih nekritično vrivajo in taktirko prevzemajo predpisi in ideje velike evropske družine. Ni vse optimalno v vsakem okolju. V praksi pa se naši stroki jemlje iz rok vso moč. Vloga družbeno odgovornega arhitekta je za nekatere moteča. Pod plaščem demokratičnih usklajevanj v prostoru se v prostorske načrte vse bolj vriva zasebni interes. Pogrešava, da se na primer pri natečaju arhitekta ne vpraša po njegovem videnju, kako bo njegova stavba generirala razvoj, ga usmerila ali se družbeno odgovorno odzvala v strukturi, ki jo gradimo. Razočarana sem tudi nad novim GZ. Odločevalci in tudi investitorji raje poslušajo gradbenike in trgovce.

#### Kako mladim pomagati, da začitijo strast?

**Matej:** Strasti se težko priučiš. To je neke vrste posluš. Vedno bodo prihajale nove generacije, in v vsaki bo tudi kdo s tem darom. Zanimanje se pa da spodbujati. V družini, v šoli, v birojih ... Trenutno družbena ureditev kulturno ni toliko ozaveščena, da bi prepoznala potrebo po obvarovanju daru, strasti ustvarjalcev v arhitekturi. Predvsem je to občutljivo na začetku karierni poti. Natečaji, na primer, so vse bolj namenjeni le birojem z referencami.

**Vesna:** Verjamem v generacije, ki prihajajo, saj hodijo svojo pot. Mislim, da se dobro zavedajo pasti poklica, vsekakor bolje, kot smo se jih mi. Spodbujanje ustvarjalnosti je v prvi vrsti v domeni univerze. V idealnem svetu bi si lahko tisti, ki v sebi čutijo resnično strast, vzeli več časa, da bi se poslušali in raziskovali, ne da bi jih medtem ogrozili eksistenčni problemi.

#### Katero izmed vajinih del se vama zdi družbeno najbolj odgovorno?

**Vesna:** Vsak najin projekt je zgodba zase. Iskreno upam, da sva v vsakem našla odgovor v smislu umestitve v prostor, izbire materiala in trajnosti detajla ter da najine stavbe nosijo pečat inovacije in ne nazadnje ugodja za ljudi, ki so jim namenjene. Zdaj bi morala razpredati o vsakem projektu posebej, tudi o nerealiziranih ... – težko bi se odločila za enega.

**Matej:** Ali je naša družba v resnici naklonjena družbeno odgovornim projektom? In če so že realizirani, kako se do njih obnaša? Samo s pogovarjanjem in pisanjem po nepotrebnem »kurimo« energijo, stvari gredo v drugo smer. V tem razpredanju ni jasnih odgovorov. Kot rečeno, se trudiva biti družbeno odgovorna pri vseh svojih projektih. Želiva, da bi najini posegi, pa naj bodo obsežni ali drobni, pomenili pozitivno spremembo za prostor, njegove uporabnike in ne nazadnje družbo. Nisva pristaša postavljaskih ali trendovskih rešitev, temveč je za naju najpomembneje, da najini prostori kar se da dolgo in kakovostno opravljajo svojo funkcijo. Upam, da je ta napor prepoznaven v javnih prostorih, na primer v oblikovanju nabrežij Ljubljane. Izpostavil bi tudi projekt za poslovno hišo Linde v industrijski coni za Bežigradom. Kljub – milo rečeno – nepriljudni lokaciji nama je skupaj z ozaveščenim zasebnim investitorjem uspelo oblikovati zgradbo v merilu človeka, ki sicer degradirani okolici daje novo identiteto.

#### Med arhitekti se zaznava pomanjkanje veščin za primerno ekonomsko vrednotenje lastnega dela. Ali je ekonomsko znanje lahko orodje za to, da lažje zagovarjamo in ustvarjamo dobro arhitekturo? Kakšno je družbeno vrednotenje arhitekturnega poklica?

**Matej:** Sprašujemo se, kakšen je status našega poklica v družbi. Kaj se nam, arhitektom, zares dogaja. Pogodbe želijo sestavljati investitorji, ali še huje – njihovi odvetniki. Definirajo roke in ceno ter postavljajo nerealne investicijske vrednosti. Ob tem so slabo izobraženi glede vlog in nalog arhitekta ter



© Matej Vozlič

Breg, nova pot ob Ljubljanici



© Blaž Budja

Poslovna stavba Linde MPA

koristi, ki jim jih lahko s svojim znanjem, predvsem pa s celovitim pogledom na problem prinašamo. Neredko je njihov pogled zamegljen z vsem, kar jim slika internet, ob čemer dobijo občutek, da si zmorejo rešitev zamisliti sami. Kje in kdaj je bilo to izgubljeno? Spomnim se, da so v sedemdesetih letih prijatelji arhitekti, ko so zmagali na natečaju, za ta denar kupili avto, odšli na potovanje v Indijo ... Takrat je bila vrednost še definirana. Danes pa daš za elaborate in razne preveritve skoraj polovico honorarja. Na trgu je vse več birojev, vse več jih sprejema delo pod ceno. V projekte vložijo premalo napa, nimajo časa za izobraževanje in za osebno rast kreativcev znotraj biroja. S tem ogrožajo vse, ki imajo višje cilje, trdnejšo moralno in bi bili sposobni kreirati družbeno odgovorno arhitekturo. Tako stanje na trgu naročniki in država brezsravno izkoriščajo. ZAPS si zatiska oči z mantro o enakih pogojih na trgu za vse, s kazanjem na Evropo. Ne potrebujemo ekonomistov, da bi nam po obrazcih naše zbornice pomagali sestaviti ceno projekta, temveč psihiatra, ki bi nam pomagal te cene zagovoriti pred investitorjem. V Sloveniji bo pojem »ustvarjati kot arhitekt« kmalu postal osebni luksuz. Imam občutek, da smo arhitekti v družbi nepriljubljeni.

**Vesna:** Organizirati velik biro danes pomeni ekonomsko uspešnico. Člani se zanašajo na nove tehnologije in na dobro utečen notranji ustroj. Eden dviguje telefon, drugi se pogaja za honorarje, tretji meče gradbene elemente v 3D-model, potem nekdo vse to predstavlja in zagovarja, spet nekdo drug izračunava, koliko je ta varianta cenejša od prejšnje – za nekega ali birokratskega investitorja, za tistega brez moralnih vrednot, za tistega pohlepnega. Delujejo kot sanjska projektna postaja. Ne smemo pozabiti še na zadnji udarec, ki uničuje arhitekturo. Načrt se ekonomsko – skozi popis – racionalizira. V vseh formularjih pa je neznansko točno računsko dokazano, da so to družbeno odgovorne stavbe – karkoli to danes pomeni. Torej, stavba je na koncu v redu. Ima energetsko izkaznico in dovolj požarnih izhodov, pravo višino ograj, pa cisterno za deževnico. Ampak to ni arhitektura. V tem ni presežka. Ta ekonomsko popolni stroj za izdelovanje načrtov v ličnih fasciklih sploh ne razume, o čem se zdajle pogovarjamo. Za kreiranje družbeno odgovorne arhitekture je nujno prepoznati talentiranega in široko izobraženega arhitekta ter mu omogočiti, da bo ravno prav dolgo sedel na parceli, na trgu, v stari stavbi, da bo razumel potrebe uporabnika in prostora. Šele potem bo lahko začel iskati odgovore za naslednjih sto let. In tako gre to, po korakih, s potrpljenjem, s predanostjo, do zaključka realizacije. Avtorski biroji bodo še naprej ohranjali izročilo in iskali sveže rešitve. Delali na socialnem robu in z nagradami pod roko. Vrednost arhitekture je namreč vse težje prepoznavna. Seveda hočem verjeti, da svet v resnici ni

tako črno-bel, kot ga ta trenutek vidim. Že zaradi vseh čudovitih, talentiranih mladih ljudi, ki prihajajo za nami.

#### Pomembno vlogo na vajini poti je imela tudi DESSA, katere člana sta bila.

**Matej:** DESSA je imela za našo generacijo veliko vlogo v vseh ozirih. Organizirala je zanimive arhitekturne razstave. Slovensko arhitekturo smo predstavljali po svetu in hodili na strokovne ekskurzije – to je bilo za nas izobraževanje. Obiskati toliko imenitnih birojev tujih profesorjev in jih slišati v živo je bilo neprecenljivo. Tudi danes imamo z njimi še vedno osebne stike. Brez DESSA bi bilo težje, na ta način pa so bila vrata odprta. Vedno je dobro, kadar se v družbi najde nekaj, kar se odpre, da se okna malo povečajo. Tudi če si bolj statičen. Danes gredo mladi po svetu, ampak kot individualisti, kot oni sami, in ne kot del družbe, ki si prizadeva, da bi bila vsa družba boljša, bolj urejena, da bi imela boljše arhitekturo in bi delala bolj etično. In to je DESSA dejansko bila. Danes tudi ni te pripadnosti t. i. družini, ki je lahko tudi v stroki – povezana skupina, ki lahko ustvari strokovni konsenz, kar ima nato večji vpliv tudi širše, ne samo v arhitekturi.

**Vesna:** DESSA je bila mati svobode samozaposlenih v arhitekturi. Pod njenim okriljem smo realizirali lastne projekte, imeli svoj račun v banki, predvsem pa smo se počutili sprejete in varne, v družbi enakih.

#### Vajina strokovna in življenjska zgodba se je odvijala zelo spontano, naravno, v nekem drugem času in v drugačnih okoliščinah. Kaj bi bil vajin nasvet študentom arhitekture danes, kako bi opisala prednosti in pasti arhitekturnega študija in arhitekture?

**Matej:** Mladi danes živijo v travmi, ker ne vedo, kaj se bo zgodilo. Zaradi političnih in okoljskih problemov in tudi zato, ker je v arhitekturni stroki relativno velik nered; s tem mislim na pretirano birokracijo. Kako naj mlad arhitekt, nekdo, ki nima zaslonbe staršev, sorodstva, pride do spodobnih, normalnih začetkov svoje kariere? Najbrž je še vedno dobra možnost, da najdeš biro, okolje, ki ima posluh za podobne vrednote, kot jih gojiš sam. Moraš se malo prekaliti. Sem kar pristaš starih principov mojstrske šole. Ker brez tega ne gre. Lahko se nekaj na papirju naučiš, ampak moraš tudi videti. Sam sem se zelo veliko naučil pri Podrecci. Jasno, da se to pozna v ikonografiji. Ampak njegov način razmišljanja je pomemben, on je zelo pozitiven in optimističen, saj pravi, da če ti nekdo podre projekt, moraš to kapitalizirati, moraš biti boljši, moraš še bolj gristi. To se sedaj dnevno dogaja, iz dneva v dan moraš skozi zakonodajo, neizmerno zahtevne naročnike ... Najprej je treba biti zainteresiran in malo tečen do sebe. Imeti vizijo,



Policajska postaja Moste, celica za pridržanje

© Blaž Budja



Stolpnica TR2, novi poslovni vhod

© Boris Gaberščik

da boš nekaj naredil. Treba je preizkušati in gojiti radovednost. Internet je super, če veš, kaj iščeš. Najpomembnejše pa je široko razumevanje problematike. Še vedno imam rad knjige na papirju. Knjigo je treba vzeti v roke, ker je to kontemplacija. In seveda svinčnik. Začneš snovati, in šele potem opaziš detajle, ki jih sicer sploh ne bi. Zdi se mi, da je ta klasični način izobrazbe – s knjigo, s poznavanjem zgodovine, filozofije – nujen. Če povzamem nasvet mladim in starim: ne razmišljaj, da boš naredil takoj, poiskal na internetu, prerisal in bo to dobro – morda bo, ni pa nujno. Nastaja veliko preveč skopirane arhitekture, ki je površinska in brez vsebine.

#### Kaj je ustvarjalnost, kako jo je vama uspelo izraziti in kako jo doživljata?

**Vesna:** Na letošnji podelitvi Plečnikovih nagrad so vsi poudarili, da je dobro arhitekturno delo zelo preprosto, zelo čisto. Da ga ustvarimo, pa potrebujemo veliko časa. To ni rezultat na prvo žogo. Včasih je lahko že prva skica prava in se kasneje vračamo k njej. A vmes je nujen proces nalaganja in preizkušanja. Ko dobiš prvo nalogo, hočeš pokazati vse, kar znaš. Ne glede na vloženi napor kreacija navadno ni prav uspešna. Mislim, da mora vsak skozi te faze. Če delaš pri mojstru, ki ti kaj pove in te malo »po prstih«, ali pa si v ekipi, ki se ves čas korigira med seboj, potem je to lažje. Gre za nenehno soočanje različnih stališč. Krasno je biti solist v timu. Več ko je dvomov, več časa ko vzame projekt, bolj kompleksen je na koncu rezultat. Skupaj delava že desetletja, pa ustvarjalne iskre niso izginile. Ustvarjalnost izhaja od znotraj, iz tvojega značaja, talenta, iz tvojih želja, duha, ki ga ima vsak, ženska ali moški. Vsak ima svoj notranji svet, ta se nikoli ne zlije z drugimi. Pogledi so različni, ostaja pa skupna smer, stremljenje. Z Matejem vse to imava in se trudiva, da tako ostaja. Soustvarjava. Všeč mi je, da ideje nalagava in jih potem urejava. Včasih delava vsak v svoji sobi in se potem v procesu dela kličeva drug k drugemu, včasih pa v eni – in se seveda pripravava. Če imaš visok cilj, to ne pomeni, da se zgolj grebeš, temveč da si dovoliš in se potrudiš nekaj razviti z vso strastjo.

#### Pravijo, da ima sveže diplomirani arhitekt na izbiro veliko poklicev. Kakšen je vajin pogled na to?

**Matej:** Zanimivo bi bilo videti, kako bi bilo, če bi bil predsednik vlade arhitekt – tak široko izobražen, tolerant in organiziran. To so veščine, ki bi jih moral obvladati. Arhitekt mora pri enem samem projektu upoštevati ogromno stvari. Smo v režiserski vlogi. Predsednik vlade bi lahko z arhitekturno izobrazbo počel marsikaj. Mogoče je študij arhitekture dolg zato, da bi se naši ljudje, ki dejansko želijo gledati, se naučiti in izobraziti za določen profil.

**Vesna:** Delo v sferi arhitekture zahteva široko paleto znanj in veščin, ki so dobra življenjska popotnica in pridejo prav v marsikaterem poklicu. Zato ni nič čudnega, da nemalo študentov zablesti na sorodnem področju. Tako je bilo tudi v naši generaciji. Ponosni smo na svetovno priznana ilustratorko, na projektanta ladij, na mnoge zaposlene na ministrstvih, v upravnih enotah, na občinah, nekateri so postali prodajalci materialov in opreme ..., z ustvarjanjem v »čisti« arhitekturi se nas ukvarja le peščica. Vse to kaže, da arhitekturna izobrazba posamezniku res omogoča dobršno mero svobode.

#### Kako predstaviti, promovirati svoje delo in zakaj ženska v arhitekturi še ni dobila velike Prešernove nagrade (razen arhitektke Mete Hočevar, ki pa jo je dobila za področje gledališča – scenografije)?

**Vesna:** Naša dela se najbolje promovirajo sama in s časom. Če se to ne zgodi, jih ni. Vse to pisanje in razstavljanje pomaga, da se na začetku zaščitijo. Če bi več pisali na primer o Severjevi arhitekturi, mu ne bi podrli toliko odličnih del. Glede javnega priznanja v družbi pa se mi zdi, da ženska z zanimivimi, sodobnimi odgovori zagotovo lahko prejme najvišje priznanje, enako kot moški. Kot arhitektka nisem nikoli čutila, da bi bila lahko izigrana, ker sem ženska. Ne nazadnje sem ob Mateju tudi sama prejela »malo« Prešernovo.

**Matej:** Ampak včasih hčerкам očetje res niso pustili študirati, kar so izbrale. No ja, tudi fantom ne. Moja mama je hotela na arhitekturo, pa so jo prepričali, da to pa »ne bo za punco«, in je šla potem na slavistiko. Bili so klišeji, mogoče v glavah deklet samih. Tudi glede zaposlitve. Spomnim se profesorice, ki je predavala notranjo opremo, prof. Olge Rusanove. Mislim, da je bila skoraj edina arhitektka na fakulteti.

#### Je bilo mami kdaj žal?

**Matej:** Vedno mi je malo gledala pod prste, a mi ni nikoli rekla, da bi ji bilo žal. Najino delo pa je vedno zelo podpirala.

**»Svobodo v arhitekturi najdeš, ker si jo vzameš; kajti prava svoboda je fantazija, ki ti je nihče ne more vzeti, če je v tebi strast.«**